

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/ Joan Pallarès s/n.
08901- L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **JOSEFA ALCÁZAR MALDONADO.**

FONS: **CAN TRINXET.**

Data: 11-06-2001.

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració de l'entrevista: Cinta 1: 1 hora.

Signatura: Ot6 Cinta 2: 20 minuts.

CINTA 1 - CARA A:

... Vaig néixer a l'any 1929.

I eres d'aquí, de Hospitalet o no?

Sí, jo vaig néixer al carrer Terra Baixa.

Allà a Collblanc?

Allà mateix, i sóc batejada a l'ermita de Santa Eulàlia.

I els teus pares d'on eren?

La meva mare era de Cartagena i el meu pare era de Murcia, però ells van conèixer aquí a Hospitalet. La meva mare tenia 7 anys quan va venir aquí a Hospitalet. I es van casar a l'església de Santa Eulàlia, a la mateixa església que em van batejar a mi.

I ells quan van venir, on van venir a viure a Santa Eulàlia o a Collblanc? Quan van venir del poble, eh.

Quan van venir del poble em sembla que la meva mare estava en una casa servint i va conèixer al meu pare i ja es van casar i es van quedar a viure allà al carrer Terra Baixa amb uns tios, no van anar a viure sols, no, en aquells anys. I allavorens vaig néixer jo.

I què era, un pis, una planta baixa?

Una planta baixa i encara està.

Encara està?

Encara està la planta baixa, encara no han fet cap "vivienda", per això me'n recordo, perquè van haver uns veïns en aquí que van anar a viure allà a Terra Baixa i vaig anar a casa d'ells i els hi vaig dir: "Mira, al número 9 d'aquest carrer vaig néixer jo". Encara està la casa.

I què recordes de quan eres petita, d'aquells anys?

"Bueno", la meva mare i el meu pare "pues" em van portar aquí al centre i me'n recordo "pues"... què et diré jo? Jo sé que estàvem jugant al carrer, que ens criàvem al carrer allavorens, oi?, i es veu que hi va haver com una mica de revolució, perquè

jo vaig veure un camió amb militars, soldats, amb soldats eren, que passaven i tiraven coses a la gent, oi? Però d'això jo sé que era molt petita.

Què any deies que havies nascut?

Jo al 29.

Ah, i això devia ser al 32, 33, que va haver una revolució a la Torrassa.

Sí, d'això me'n recordo de veure molta sang, perquè nosaltres vam venir aquí, al carrer Sant Antoni però me sembla que vem tornar allà altra vegada perquè el meu pare se'n va anar i la meva mare no volia estar sola.

I a on va anar el teu pare?

El meu pare treballava aquí a la Remunta i allavorens es veu que el van destinar a Lleida perquè allà es veu que... la Remunta es veu que tenia "algo" per allà perquè el van destinar allà.

Ah, sí, treballava amb els cavalls?

Sí, sí.

Sí, tenien molts sementals a Lleida. Allavors el van destinar allà.

El van destinar allà.

Clar, perquè els feien anar, tornaven i pujaven els cavalls.

Sí, sí, i allavorens una de les vegades vem anar tots.

Ah, tots veu anar a Lleida?

Sí, sí, vem anar tots cap allà.

Per què? Perquè havia tingut por la teva mare i tot això?

"Bueno", perquè el meu pare s'havia de quedar allà bastant temps i allavorens la meva mare no es volia quedar aquí, i havia nascut la meva germana la Dolors, i se la va emportar sense batejar ni res cap allà i la van batejar allà, és batejada a Lleida.

Quantes germanes sou?

Sis, cinc noies i un noi.

Carai, Déu n'hi do! Tu ets la gran?

Jo sóc la gran, sí, sí.

I tots veu anar neixent aquí a Hospitalet després o no?

Sí, "bueno", va haver una que quan la meva mare se'n va anar a... "bueno" se'n va anar, ens vem anar tots allà a Lleida, "pues" se'n va emportar la meva germana la Dolors, que no era batejada i allavors la meva mare es veu que va quedar en estat perquè amb deu o onze mesos va quedar en estat d'aquesta que

viu aquí a Santa Eulàlia, i allavorens aquella va néixer allà, va néixer a Lleida.

I tu vas anar a escola de petita?

Oi, a escola! Vaig anar que tenia... 10 anys em sembla que tenia, 10 o 11 anys tenia, vaig anar a "Casa Espanya" i me'n recordaré tota la vida que la mestra deia: "I a on la posem a aquesta nena? És molt gran per anar amb els petits i no sap per anar amb els grans".

Encara me'n recordo del nom de la mestra, es deia... "doña" Amparo li dèiem nosaltres, "doña" Amparo. I em vaig quedar amb els grans, i allà "pues"...

Anaves fent.

Anava fent, i amb 12 anys ja vaig començar a treballar.

I recordes la guerra?

"Pues" sí.

A part del moviment aquest que dius tu dels camions i els homes... D'això dels camions i els homes què recordes?

D'això me'n recordo que no sé si va ser abans de començar al guerra, va ser abans de començar la guerra perquè de la guerra ja me'n recordo més.

I d'això no. I llavors què era, era de nit, era de dia, què recordes?

Ui, aquí bombardejaven...

"Bueno" però això a la guerra, però això que dius tu d'abans de la guerra què recordes?

No, d'abans de la guerra jo me'n recordo d'això, però és que no me'n puc enrecordar de gaire més, perquè quan va "estallar" la guerra jo tenia 7 anys.

Sí, llavors això ja ho recordes.

Allavorens sí, com que va durar fins el 39, no?

Sí. I a on estàveu, al Centre o...?

Al Centre, al Centre.

Ja havíeu deixat el carrer Terra Baixa i vivíeu aquí.

Sí, és que la meva mare ens va portar aquí al Centre, que sempre havia sentit dir jo que tenia dos anys quan jo vaig baixar aquí al Centre, però d'això me'n recordo d'això només.

I a on vivíeu del Centre?

Al carrer Sant Antoni, al número 13, encara m'en recordo!

I llavors quan esclata la guerra tu recordes que hagués esclatat la guerra.

Sí, sí, oi i tant que me'n recordo! Bombardejaven molt a La Farga. A La Farga "bueno", bombardejaven allà com que es veu que era una fundició i no sé si hi havia "algo" de munició, material de guerra, hi bombardejaven molt allà; i a les nits "bueno"! Nosaltres sortíem de casa i ens anàvem cap a La Marina, ens anàvem cap a La Marina perquè no sé, primer no es que tinguéssim por però lo que no volíem nosaltres era que es caigués la casa a sobre. Sempre dèiem: "Anem al camp", que al camp mira, et pot caure una bomba, no?, però normalment cap a La Marina no bombardejaven, eh?

No, clar, allà hi havien camps i ja està.

Allà no bombardejaven, nosaltres: "Ale, cap allà".

Cap a La Marina. I què t'anava a dir, el teu pare es va movilitzar per la guerra?

El meu pare sí, va estar... ai, ara no me'n recordo a on va estar, però sí, se'l van endur, oi i tant que se'l van endur, però no me'n recordo... no sé si se'l van endur cap a Melilla. Sí, me sembla que sí.

Perquè ell va anar amb l'exèrcit republicà, no?

Sí... és que no he preguntat tampoc allò de dir coses així del meu pare.

Perquè quan va tornar va anar a un camp de concentració o "algo"?

No, no, no, no, va tornar cap a casa.

Va tornar cap a casa.

Sí, va tornar cap a casa.

I va tornar a treballar tot igual, va trobar feina aviat o no?

Sí, "bueno", li va costar. Treballava al camp.

Ah, sí? Anava a treballar al camp?

Sí, anava a treballar al camp.

A on, aquí a Marina?

Aquí a Marina, sí, sí. I després s'ho va plantejar d'una altra manera, es va fer una capseta d'aquelles de netejar sabates i es guanyava la vida netejant sabates.

Ah, sí?

Sí, llavorens la gent es netejava molt les sabates, lo que me sembla que ara no ho fan gaire, eh? Ja, ja...

Ah, sí? I es va fer netejador de sabates i tota la vida ho va fer?

Sí, sí, es guanyava la vida amb això, si li sortia alguna cosa per anar al camp ho feia, oi? Però quan tenia hores lliures "pues" a netejar sabates.

I a on ho feia, aquí a Hospitalet o anava a Barcelona?

A l'Hospitalet.

A Hospitalet mateix ja ho feia?

Sí, sí.

I la seva mare seguia fent feines?

La meva mare feia feines. "Bueno", va treballar en una fàbrica de vidre que estava a Sant Josep, però la casa va plegar, la van traslladar i allavorens ella "pues" va deixar de treballar a aquella fàbrica i ja es va posar a treballar... Mira, va estar amb el Salau, amb el Salau aquest que hi ha al costat de la plaçeta de l'Ajuntament. Va estar molts anys.

Ah, sí? I treballava allà?

Sí, sí, va treballar molts anys, fins que ja la pobre dona ja van dir que l'havien de treure. "Bueno, alto", no que l'havien de treure, jo vaig veir a viure aquí a Hospitalet, que jo vivia a Barcelona quan em vaig casar i vaig venir a viure aquí a Hospitalet i allavorens jo li vaig dir a la meva mare, dic: "Miri...", allavorens no havien "guarderies" per la canalla, i les meves germanes treballaven totes i li vaig dir: "Miri, lo que ha de guanyar allà jo ja li donaré i cuida el nen". I sí, sí... Em va durar poquet, em va durar poquet, perquè jo vaig venir aquí al 61 i ella va morir al 62, i va ser quan jo vaig plegar de treballar al Trinxet, a l'any 62.

I llavorens què em deies, que només vas estudiar fins els 12 anys, que era lo que feien totes les nenes...

Sí, vaig estar "hasta" els 12 perquè me'n vaig anar a treballar aquí al davant de la Remunta.

Ah, sí? Què hi havia aquí?

Un taller que feien "monederos" d'aquells antics que portaven el "cierre" amb l'aneta, i allavorens s'havia de posar el "cierre" i els piuets per posar l'ansa i allavorens "pues" em van dir que necessitaven noies i jo vaig anar allà, com no et demanaven papers per treballar, i guanyava 20 pesetes a la setmana.

Carai. Perquè clar, els papers què vols dir, que no tenies els 14 anys?

Que no tenia els 14 anys, tenia 12.

Clar, llavors hi havia la trampa aquesta de que no et demanessin papers i ja està.

Era un taller petitó que treballaven 4 o 5 persones.

Hi havien més nenes o no, o tu sola?

"Pues" sí, encara hi havia una altra noia, i hi havia un que també estava amb el Salau, treballant de lampista amb el Salau, i el vaig conèixer, jo dic: "Oi, pues si aquest senyor jo el coneixia." Havia treballat pel cine també, portava les pel·lícules...

Ah, de un "puesto" a un altre, sí.

D'un "puesto" a un altre. I un altre senyor més que me sembla que és mort aquest senyor. I jo només que vaig fer els 14 anys... Ah, i allavorens jo anava al col·legi a la nit.

Ah, a on anaves?

Anava a "Casa Espanya".

A "Casa Espanya" igual. Hi feien col·legi a la nit, sí?

Sí, sí, sí, sí.

Ah, no ho sabia que feien escola a la nit, nens i nenes, no?

"Bueno", me'n recordo de nenes, eh?, de nens no me'n recordo, més bé erem noies, eh?, les que anàvem. I després ja de seguida que vaig fer els 14 anys, el mateix dia que vaig fer els 14 anys em vaig anar al sindicat que estava allà abaix a la Rambla, i hi havia una noia que ens coneixíem, i jo dic: "Mira, jo busco feina". Llavorens va ser quan a l'endemà, la festa de Tots Sants ja vaig entrar a Cal Trinxet.

Sí, sí, només que va ser la festa de Tots Sants ja vaig entrar a treballar.

Quin any era això?

"Pues" em van donar d'alta a la... No hi havia la Seguritat Social, era Mutua, a l'any 43.

A l'any 43, molt aviat, eh?

Encara tinc la cartilla. És com un llibre amb fulles, encara la tinc.

I llavorens què, quan comences a treballar a la Trinxet què et va semblar allò? Massa hores, no?, allà tancada.

Ui! "Bueno"! Allà vaig entrar guanyant 27 pesetes. Jo sentia aquell soroll i jo pensava que no ho podria aguantar mai, perquè jo arribava a casa i li deia a la meva mare, perquè parlàvem el castellà, li deia: "Mama, yo no podré ir a trabajar más, porque es que ¡hay un ruido!" Però a l'endemà tornava, i així tornava i així tornava i han passat anys i anys i anys i "hasta" que em vaig jubilar.

"Bueno", allà no, vaig plagar al 62, però vaig venir aquí a l'Anglada.

Ah, clar, a l'Anglada, sí. I que li anava a dir...?

No, "alto", vaig anar a Santa Eulàlia a una fàbrica de teixits a fer hores. Sí, allà anava a fer hores, perquè la meva germana agafava al nen del col·legi, que anava al senyor Batallé, i

m'agafava el nen, la filla d'ella li donava el dinar i a la tarda el tornava a portar, oi? I així vaig poguer... perquè ja s'havia mort la meva mare, no?, i ja l'haviem d'anar convinant. Llavorens allà cobrava 12 pesetes l'hora i vaig anar a preguntar aquí i aquí em pagaven 17 i al costat de casa.

Clar, i això li volia preguntar, als 14 anys com anaves a la Trinxet des del carrer Sant Antoni?

Anava caminant.

Sola anaves o què?

No, "bueno", al carrer hi havien 3 o 4 noies que començavam a la mateixa hora a treballar, fèiem el "turno" del matí, començavam a dos quarts de cinc, o sigui, que a les quatre ja marxàvem, i allavorens tal com anàvem sortint, quan ja estàvem a l'altura de Sant Josep "pues" allà ja anaven sortint del carrer de l'Estrella, anaven sortint noies i anàvem cap al Trinxet, ja se filtraven tota la colla, però caminant perquè en aquells...

Clar, llavors no hi havia el pont, no?, i era tot recte.

Que va, tot recte, tot recte.

I estava il·luminat o no?

No, havien aquelles llums que estaven al mig de la carretera...

Que no servien de res, sí.

I entre les fulles dels arbres i tot, lo que és a l'estiu quasi no es veia.

No es veia res, no?

Era molt fosc.

I era perillós o no?

Home, en aquells temps no vèiem el perill. A més quan ets jove no veus el perill i no teníem por. Ara sí que tindria por.

Sí? I abans no?

No, abans no tenia por, no tenia por.

I què feieu mentres anàveu, anàveu xerrant les unes amb les altres...

Anàvem xerrant, explicàvem coses, passaven els carros que portaven el gènere al Born, i anaven dormint i com que erem colla ens possàvem amb el carreter, i el carreter també al sentint-se "pues" també ens donava conversa. Hi havia més d'una que li agafava pomes del carro.

Ah, clar, hi havia gana, eren els anys de la gana, no?

Ui, i tant!

Recordes lo de la gana? Sí.

Ui, si ho recordo! Mare de Déu, i tant que ho recordo! Molta!
Quan me vaig casar, que em vaig casar al 56 encara venien el pa d'estraperlo, eh?

Sí? Carai!

Allà a la Boqueria... perquè em vaig casar i em vaig quedar allà a Barcelona, al costat dels que eren els meus sogres, i és clar, com que no em coneixien la meva sogra havia de dir: "Miri, que és la meva jove", i allavorens venien el pa d'estraperlo. Sí, sí, encara me'n recordo.

I llavors tu quan comences a treballar clar, llavors ja se t'acaben els dies de festa, se t'acaba tot, no? I com ho recordes això?

"Bueno", no sé, et feien tanta falta els diners que no arribava a...

Clar, perquè tu ets la primera de la família que treballa de les teves germanes, no?

Sí, sí, treballava dissabte i tot, eh?, llavorens.

Sí, treballàveu dissabtes i tot, no?

Sí, sí.

I els diumenges què feïeu? Anàveu a missa?

Els diumenges? Mira, el diumenge al matí ens aixecàvem, ens rentàvem la bata, la planxàvem com podíem, perquè després a la tarda anàvem al ball, anàvem a ballar. Allà a Sant Josep hi havia la sala Mercurio, després aquí al carrer Rosendo Arús havia l'Ateneu i anàvem a ballar a l'Ateneu o anàvem allà o anàvem allà, i després si podíem anàvem al cine i si no "pues" mira, a passejar. I a missa "pues" sí, també anàvem. Ens ajuntàvem la colla i anàvem, però normalment no podíem anar gaire perquè havíem de rentar el vestit que portàvem tota la setmana per portar el diumenge, i allavorens clar, estava mollat, mollat i tot l'havíem de planxar.

I què anava a dir? La colla teva què eren noies de la Trinxet o altres noies també?

"Bueno", resulta que al carrer havíem noies que treballàvem juntes i sí, surtíem del carrer i de les que treballàvem.

O sigui, que surtien varies, no?

Sí, sí, el que passa que clar, com que anàvem més de Santa Eulàlia que d'aquí el Centre "pues"... d'allà el carrer hi anàvem quatre, "pues" amb aquestes quatre també sortíem.

Clar, és lo que passa, a vegades tens amistat... amb una noia que vas a treballar no tens tanta amistat com a lo millor amb una altra, oi? És lo que passa.

Sí. I quan comences a sortir amb nois i així? Al ball o no?

Vaig començar a sortir amb nois... al ball sí, al ball ballava amb nois, va venir un noi d'aquí de Cornellà però... les dones també tenim preferències pels homes, no? Era baixet com jo i jo sempre portava sabata alta, ballava amb ell però no em feia gaire gràcia, només que una de les vegades em va dir que volia parlar amb el meu pare li vaig dir: "Ah no, no, no, ja en parlarem, ja en parlarem". I a l'altra diumenge ja no vaig anar al ball, vaig anar al Casino, ai al Casino, a l'Ateneu. Vaig anar a l'Ateneu.

Al Casino no hi anaves tu, no?

No, al Casino jo no hi podia anar!

Per què?

Home! Per què? Perquè anaven els rics d'aquí i jo no tenia la roba adequada per anar al ball.

Ah, sí? Tant de classe hi havia entre uns i uns altres? Es notava?

Sí, es notava molt. Vaja, jo ho notava, perquè a casa meva al ser jo la més gran i el meu germà tenia dos anys "menos" que jo, jo vaig ser la primera que vaig començar a treballar, "pues" es notava molt a casa meva.

Així que al Casino tu no hi anaves.

No, què va, al Casino no.

Hi eren només els pagesos rics, no?

No, i la gent del Centre que tenien classe. Vaja, que tenien classe, tenien roba per anar arreglades i tot, nosaltres no, nosaltres no podíem anar-hi.

I que t'anava a dir? El teu marit quan el vas conèixer?

Ai, el meu marit quan... El meu marit... Jo vaig tenir "novio" aquí a Hospitalet.

Ah, tenies un "novio" de Hospitalet.

Sí, jo vaig tenir un "novio", i treballava aquí a Ca Magrinyà, que estava al costat del taller on jo estava treballant, al davant de la Remunta estava. I allavorens "pues" vaig festejar amb ell però no estava bo, no estava bé dels pulmons, i vem anar a la Festa Major de Cornellà i anant per la carretera va sortir un gos i el va mosegar i era rabiós i allavorens el van tenir que posar les injeccions de la ràbia i li va fer un canvi de sang i tot això que "bueno", no ho va poder aguantar, va morir.

Ai, pobre, sí?

Allavorens jo anava a ballar i em va treure a ballar un amic d'ell però jo encara m'en recordava d'ell i no... Ja no volia ballar jo amb aquell noi, no volia ballar amb ell.

I una vegada, treballant al Trinxet vaig conèixer una noia que es va quedar vídua molt jove, i vivia a Barcelona, i ella diu: "Ah, "pues" podies venir a casa, que aniríem al cine", que és a lo que s'anava més, no? "Anirem al cine o anirem a donar una volta". I vaig anar a casa d'ella el diumenge i vaig veure un noi allà i diu: "Mira, és el meu veí". Diu: "Sempre ve aquí a xerrar".

"Bueno", la cosa va quedar així. Vem anar al cine, ell no va venir però nosaltres ens vem trobar al cap de 3 o 4 mesos o així, no me'n recordo gaire bé, oi?, però vem trigar a veure'ns, i quan vaig anar a casa d'ella, ella estava a la porta i estava ell també. I aquelles coses que... aquell dia va venir al cine, aquell dia va venir al cine, i allavorens ja vem anar un altra diumenge i també hi era i ja vem començar a sortir, a sortir, a sortir, i així va ser com el vaig conèixer.

Ah, mira, "pues" que bé, no?

Així va ser com el vaig conèixer.

I llavors quan et vas casar vas anar a viure a Barcelona.

Sí, em vaig quedar a viure a Barcelona.

Com és? Perquè ell tenia un pis o "algo", o els seus pares?

No, no, jo a casa meva no em podia quedar perquè jo era la més gran i la casa tenia tres habitacions i jo no em podia quedar, i a casa dels meus sogres "pues" quedaven dos solters i només havien dos habitacions. Tampoc podia quedar-me, i allavorens vem anar reallogats, vam buscar una habitació amb una senyora coneguda que vaig viure molt bé, vaig viure molt bé.

Ens vem casar a l'església de la plaça Padró, i allavorens va ser per això que vem buscar en allà.

I veu trobar aviat per allà. I llavors tu encara treballaves a la Trinxet?

Sí, sí, jo no vaig deixar de treballar.

I com venies, amb el metro? Amb el metro a Santa Eulàlia.

Amb el metro, sí, amb el metro. Agafava Joaquín Costa...

Cap a Universitat.

A la plaça Universitat i allà agafava...

Déu n'hi do, eh? Déu n'hi do.

Sí, sí, perquè estava tocant al carrer Hospital.

I amb quants anys ets vas casar?

Jo?

Sí.

"Pues" em vaig casar al juliol i tenia 26, al setembre feia 27 anys, al setembre feia 27.

Està bé.

Vaja, és una edat que està bé, no?

I vas tenir el noi, tens un noi, no?

Sí, el noi el vaig tenir al 60, a l'any 60, perquè volíem agafar "algo"... Llavorens aquí vivia una senyora a la cantonada que em va dir... Allavorens no eren els pisos comprats com ara, eh? Eren de lloguer. I eem va dir: "Mira, que allà hi ha uns pisos que llogan". Diu: "Si vols anar a mirar". Vaig venir, vaig veure aquest i s'havia de donar 20.000 pesetes d'entrada, a l'any 61.

Ah, que eren comprats.

No, no, no, era una paga i senyal que donaves, que la perds. I 700 pesetes de lloguer. I quan jo deia a les amigues que jo havia agafat un pis que pagava 700 pesetes de lloguer se'n posaven la mà al cap.

Sí, perquè era car?

Uh, caríssim, mira! El que passa que ara és clar, ja no em poden pujar, jo ara pago tres.

Clar, ara ja no poden pujar-te perquè estàs jubilada, clar.

Sí, tres mil de lloguer i tres mil d'obres que s'han fet, pago ja més d'obres que de lloguer. Han arreglat el terrat dos o tres vegades, les tuberies de l'aigua, i tot això, clar, puja.

I llavors ja veu venir a viure aquí per sempre, diguem-ne així, no?

Sí, sí.

O sigui, quan veu venir aquí ja no us moveu d'aquí.

Al venir aquí, és clar, vivint allà el nen va néixer allà, quan vaig venir aquí el meu fill tenia 18 mesos, i allà me'l cuidava la meva cunyada però al venir aquí la meva cunyada no me'l podia cuidar.

Clar, llavors va ser quan ho va fer la teva mare.

Vaig dir a la meva mare que jo li donaria lo que guanyava allà a cal Salau i que es quedés a cuidar el nen. I així, "pues" mira, vaig anar...

I com vas aprendre català?

Ah, l'he parlat sempre, sempre. Sí, perquè a l'escala on vivíem, allà al carrer Sant Antoni havia un matrimoni que ell, pobre, va morir mentre estaven bombardejant i tenia un nen i una nena, i eren catalans, catalans, no parlaven el castellà, em sembla que ni sabien parlar-ho. I nosaltres sentíem parlar el català a ells i nosaltres "pues" parlàvem el català igual que ells.

Al ser petits, jo sentia que ho parlaven ells i també parlava.

Ara, a casa sempre s'ha parlat el castellà i entre els germans hem parlat sempre el castellà, i amb el meu pare el castellà també.

Ara, la meva mare parlava el català, amb el Salau parlava català.

Ah, sí? Veus? Mira, no se sap mai.

Sí, sí, sí.

I què recordes de la fàbrica Trinxet? Apart del soroll, què recordes? Feia alguna festa, alguna celebració o "algo"?

La festa? Quan era l'enterro de la sardina, que llavorens es celebrava molt, posàvem no sé si era 50 cèntims, sempre se'n cuidava una, i allavorens compràvem per fer... "en vez" de fer el sopar que fèiem normalment anàvem a la pastisseria d'allà Santa Eulàlia, encarregàvem uns "pastels" i sempre se feia una miqueta de broma, però vaja, és clar, la broma sense que ho veiés el "encargat".

Clar, d'amagades.

D'amagades, però ell ho sabia que cada any ho fèiem nosaltres això. Sempre fèiem una miqueta de broma. I festes, poquetes.

El 19 de juliol feièu festa, no?

Sí, fèiem festa.

Us portaven a dinar o no?

No.

No, només als encarregats o així.

No, ni als encarregats tampoc, no. El 18 de juliol "pues" donaven la paga aquella que donaven i a lo millor "pues"... no sé si va ser un dels anys que ens donàvem com un lot, menjar, com que no hi havia menjar ens donaven menjar, però que després va acabar que l'haviem de pagar, eh?

Com què l'havíeu de pagar?

Sí.

Per què?

Perquè les coses van canviar i allavorens l'havies de pagar.

Carai! I allavorens... era l'època de les restriccions de llum i això.

Ui, les restriccions de la llum!

Què recordes d'això?

Jo anava a treballar a la nit, fèiem tres "turnos", fèiem el de matí, el de la tarda i el de la nit, i ens tocava anar a treballar de nit, i és clar, llavorens li dèiem la burra, als motors aquells li dèiem la burra, i és clar, a vegades quan

anaven molts motors no tenien força, força, i a dos per tres estàvem aturats.

Després treballàvem... "pues" aprofitàvem els dies de dilluns, dimarts i dimecres que era quan teníem llum. No, dilluns, dimarts i dimecres no teníem llum, teníem la llum el dimecres, dijous, divendres i dissabte.

Ah, sí? Llavors què feieu? Quan teníeu llum és quan treballàveu...?

Allavorens treballàvem uns dies amb la burra i els altres dies amb la llum que ens donaven.

Ah, sí? No ho sabia això. I llavors si tallaven la llum, per exemple, aquelles hores les havíeu de recuperar o no les pagaven

o "algo"?

No, no, no, les pagaven, les pagaven. Nosaltres treballàvem a preu fet, nosaltres teníem un rellotge cada teler i contra més metres de roba feies més cobraves, i per això sempre teníem el teler engegat. Ara s'espatllava un teler, et pagaven les hores d'aquell teler que estava espatllat per lo que fos, et pagaven les hores. Si s'acabava la peça i t'havien de posar la peça, "pues" les hores que estaven posant la peça també et pagaven les hores.

I quantes dones éreu on estaves tu treballant telers?

No sé si eren 400 telers.

Què dius ara?

I portàvem 4 cada una, pots fer números.

I quants encarregats teníeu?

Un al matí, al torn del matí i un altre al torn de la tarda.

Ah, en la sala aquesta. I tu què estaves a filatures o...?

No, a telers, jo teixidora, i feia el torn de la tarda.

El torn de la tarda feies.

De dos quarts de dues fins a les deu del vespre.

Déu n'hi do, no?

Perquè ja ens van treure hores, eh? Plegàvem a dos quarts d'onze.

Llavors venir cap aquí l'Hospitalet, o sigui, caminant, no?

Caminant, o sigui, els autobusos em sembla que a les nou ja era l'últim.

Llavors venia un grupet de dones cap aquí.

Sí, sí, moltes, moltes.

I qui cuidava el nano a les tardes quan ja era més gran?

A les tardes el cuidava la meva mare. "Bueno", no, quan era més gran... el portava al col·legi perquè... si mal no m'en recordo em sembla que no el van agafar en tres anys i mig, em sembla que no el van agafar. Allavorens el portava i la meva neboda me'l agafava.

Ah, te'l agafava la filla de la teva germana.

Me'l agafava ella i a la tarda me'l portava, el portava ella.

Te'l portava a casa.

No, no, ella me l'agafava i jo anava a buscar-lo, perquè jo feia el "turno" del matí, però "después" vaig fer el "turno" de la tarda i a la tarda "pues" va baixar la meva germana que vivia a dalt, va venir a viure aquí al carrer Montserrat i la seva filla i...

CINTA 1 - CARA B:

Llavors què dius, que vas plegar quan es va morir la teva mare perquè tenies que estar amb el nen, no?

No tenia ningú perquè me'l cuidés.

Clar, i llavors vas treballar a la Fabregada?

Sí.

Quan?

A la Fabregada vaig anar que m'ho vaig poguer combinar amb la meva germana i llavorens vaig anar allà a la Fabregada, però també va plegar. Allà sí que em van tenir que indemnitzar. Sí, allà sí que em van indemnitzar.

I en canvi el Trinxet no us va indemnitzar.

No, perquè del Trinxet vaig plegar perquè era una conveniència meva de que no podia anar a treballar per culpa del nano, oi?, i vaig tenir que plegar. Ara, tenia les portes obertes però la cosa anava molt malament.

El què?

El Trinxet anava molt malament, si ja indemnitzaven a gent, però és clar, jo no sabia que s'havia de morir la meva mare, la meva mare va ser posar-se malalta i morir-se.

Clar, i les noies que treballaven a Trinxet, què hi havia, majoria de solteres o casades amb crios o havia de tot?

De tot, de tot, de tot, hi havíem de tot.

Perquè si es casaven els hi donaven la dot o no si volien plegar?

No, no, no. Allà havies de treballar o havies de plegar, allà no, no...

I per racionament què us donaven? O sigui, entrava algun "vale" a la Trinxet o "algo".

Sí, et donaven un "vale" al despatx me sembla que era, i allavorens ho havies d'entregar allà a un magatzem que tenien. Et donaven un kilo de sucre, un kilo d'arròs, cigrons, totes aquestes coses així que...

Al magatzem d'allà el Trinxet mateix.

sí, allà mateix, sí, sí, anàvem allà mateix a buscar-ho.

I llavorens, per exemple, us donaven roba?

No, només que quan vaig tenir el nano et donaven uns cèntims i després no sé si eren 4 kilos i mig o 5 kilos de roba, der llençols, roba de llençol per fer jo lo que volgués d'ella, erea en cru, i una cistelleta amb lo del nano, una cistelleta.

I llavorens vosaltres podíeu endur-se fills o no, o lo controlaven molt?

Ui!

Expliqui'm això de que us vigilaven, perquè com que no hi havia res tohom intentava portar-se "algo", perquè tota la gent que hem conegut de filats, tothom té fils a casa seva o...

Sí, sí, sí.

Però costava molt, no?

Haviem de sortir per una porta... havia una porta gran però et feien sortir per la petita i allà a la porta hi havia un home i quan sorties havies d'obrir "el bolso".

Ah, sí? Però tot i així la gent se'n portava, no?

Clar, només obries "el bolso", però jo dic que si la gent es volia emportar coses s'ho posaria a la butxaca, a la faldilla...

A la faldilla o a la faixa o... perquè la gent s'en portava robes.

"Pues" no sé, "bueno", les robes estaven molt controlades, eh?

La roba estava controlada perquè estava a peçes.

Perquè les teixidores mateixes, nosaltres no sé...

Perquè els draps per exemple, lo que sobrava...

"Bueno", a vegades sí, et donaven uns draps per entejar el teler i a lo millor pensaves: "Jo he de netejar el teler per després llençar un tros de roba?" Amb això te surt...

Uns pantalons pel nen...

No sé, un pantaló em sembla que no surtia. "Bueno", no sé, jo no vaig intentar portar-me mai res, perquè com que era joveneta...

Sí, no ho penses.

Pensava jo que perquè ho volia.

I fils?

Tampoc.

Perquè hi havien dones que sí tenien bovines de fils.

Bovines de fils de portar-se.

Sí, perquè no hi havia, o sigui, de petita que la meva mare treballava de modista, hi havien a totes les fàbriques tèxtils.
Però per cosir el fil d'allà no serveix.

No, només era per embastar.

Per embastar sí però per cosir no.

Jo recordo que ho feien servir per embastar.

I encara així, així, eh?

Sí, i era de colors molt rars.

Perquè si eembastaves amb aquell fil se te trencava.

Sí, i vosaltres què feieu servir, telers d'aquests de fusta o eren telers mecànics?

Eren telers mecànics.

I eren bastant moderns per l'època?

No, eren els més antics, eren molt antics, molt.

I què feieu?

Eren de "garrof".

Encara feieu servir telers de "garrof"?

Sí, perquè els automàtics estaven a Can Gras, a la banda de Can Gras.

Ah, i llavors vosaltres estàveu a la Trinxet. Ostres, es que són antiquíssims, són del segle passat.

Aquests eren de "garrof", aquests telers que hi havien aquí.

I què feieu, roba de llençol feieu?

No, nosaltres a la banda que estàvem era de 80 només.

És petit, sí, sí.

I aquí no n'hi havien d'automàtics.

I què feieu, llençols?

Llençols feien a Can Gras.

I vosaltres què feièu doncs?

Roba. Jo quan vaig entrar amb 14 anys fèiem la roba que gastaven els soldats, la roba de soldat fèiem. Després...

O sigui, feièu caqui, color caqui feièu.

Color caqui, sí, fèiem color caqui. I després fèiem roba de pana però en blanc perquè després allò ho tintaven.

I tot això ho fèieu de borra, no?, anàveu totes plenes...

Sí, tota plena...

I no us costava de respirar allà dintre?

No, no allà al teler no, a la filatura sí.

Era pitjor la filatura?

Sí, la filatura deixa molta borra, molta, perquè has d'agafar els conos i allavorens has de fer "hevilles", uns conos grosos i has de fer uns de petits i allavorens són molt grosos i et deixen molta borra, molta, molta, molta, molta borra.

En canvi vosaltres no tant.

No, aquí no, al teixit no, vaja, jo... Sí, se't posava borra però aquí ningú va treballar amb mocador al cap.

Ah, i en canvi a la filatura les dones anaven amb mocadors?

A la filatura havien de treballar amb un mocador al cap.

Si no havien de rentar el cap cada dos per tres, no?

Tota plena de borra, però nosaltres no.

I quina relació teníeu amb els encarregats i tots aquests?

Quina relació teníem? Havíem de tenir molt de "cuidado" perquè et portaven així.

Sí? Tenien mal d'allò, no?

Sí, sí, volien que fèssim la feina ben feta i la veritat, eren "severos", eren "severos".

Sí?

Sí, sí.

I quines d'allò...? Què feien si per exemple, algú atabalava o xerrava?

Ui, s'amagaven!

Ah, per parlar s'amagaven?

Sí, sí, si parlaves quan el vèiem com que... fixa't tu, 400 telers "pues" el soroll que fan no es pot sentir si parlem o no, però quan parlàvem vigilàvem: "Eh, "cuidado", que ve l'encarregat". I venia l'encarregat i al teler.

Els telers sempre engegats, eh?, perquè aquí hi havia un rellotge que corria, el metro i contra més metres feies més guanyaves, saps? No podíem xerrar gaire, eh?

I tenies moltes amigues? Sí, havies fet molt bones amigues a la feina, no?

Sí, sí, sí.

A tu t'agradava treballar?

Quin remei!

Ah, quin remei.

Quin remei, no? Vaja, no em va fer mai greu treballar però... i no l'hi trobat mai pesat tampoc.

No, oi?

Jo no, jo hee treballat sempre i vaja...

I llavorens per exemple, per cuinar a casa i anar a la plaça com

t'ho combinaves tot això?

Per exemple, jo quan treballava aquí, quan vivia aquí a casa, a la nit "pues" em deixava el primer plat fet... Sí, ja em deixava el primer plat fet i a l'endemà "pues" el tall "pues" mira, ja sobre la marxa. I com que el meu marit també... quan arribava el meu marit no arribàvem tots dos junts "pues" dinava jo, o a lo millor ell no venia a dinar.

I ell de què feia, el teu marit?

Era transportista.

Ah, ui, Déu n'hi do! Et feia un fart de pensar, no?

Sí, i ell no tenia horari per dir: "A la 1 me'n vaig a dinar".

Vaja, que estaves tu sola i el nano pràcticament, no, tota la vida?

Sí.

I llavorens què t'anava a dir? Quan comences a treballar a Can Anglada? Aquí estaves de conya, perquè estaves al costat.

A Can Anglada vaig començar a l'any 71... Sí, l'any 71.

I éreu molta gent? No. Jo recordo haver anat a comprar llençols a Can Anglada.

Quan vaig entrar a Can Anglada sí que erem gent.

Ah, sí? Mira.

Sí, sí que erem gent quan vaig entrar. Aquí també vaig teixir.

Ah, també teixies.

No estaven els pisos alts aquest.

Clar, llavors tot el darrera eren telers d'ell, no?

Sí, sí.

Quants telers debia tenir?

No sé, allà no els viag comptar, perquè a mi em van posar en una sala sola, a dalt cabien 12 telers. Eren automàtics.

I eren llençols perquè jo recordo que tenia llençols...

Sí, allà feia llençols. I me vaig enterar que se'n volia endur els telers perquè havia de vendre el "terreno", que va ser quan van fer els pisos, i va ser quan vaig anar a la Fabregada.

Ah, o sigui, que entremig de la Trinxet vas treballar a l'Anglada i després a la Fabregada.

Sí.

Déu n'hi do. No has parat, eh?

I vaig tornar a l'Anglada.

Ah, sí? O sigui, quan pares... Sí, per què ?

Va plegar allà.

Van plegar allà i llavors a l'Anglada encara tenien feina.

Jo tenia les portes obertes a tots els "puestos".

Sí, no? Ja ho veig que sí.

Jo sí, al sapiguer l'ofici "pues" t'agafen, t'agafen. I allavorens allà "pues" vaig estar 20 anys amb ell, amb el Toni vaig estar 20 anys.

Molt maco, eh? El senyor Anglada era molt maco.

Sí.

Era ell només el "jefe" l'Anglada, o tenia germans?

"Bueno", ell va anar donant la seva part als germans perquè el pare es veu que va deixar una part per "cadaun", i llavorens ell s'ho va quedar i va anar donant als gemrns la part que els hi tocava. Llavors ja s'ho va quedar tot ell, l'altre va vendre el seu tros, que van fer els pisos, però ell va seguir treballant perquè tenia molta gent i tenia molta feina, molta feina. Li venia gent de Cornellà, de Santboi, a fer hores, eh? Venien a fer hores.

Jo vaig estar amb ell fent hores un any i allavors quan ja tenia 2 anys li vaig dir: "Me teniu que posar fixa perquè ara ja puc venir aquí a treballar les 8 hores". I sí, sí, en un mes o així ja em van posar fixa.

Clar, i llavors ja vas treballar fins quan?

Fins als 60 anys.

Llavors et vas jubilar.

Em vaig jubilar. Em vaig jubilar perquè el meu marit tenia 5 anys més que jo i era autònom i es va jubilar i jo dic: "Si ara jo m'espero als 65 ell ja tindrà 70 i allavorens no podrem estar tots dos d'anar "por ahí" sense tenir que pensar que anem a treballar"... I noia, va durar un any, encara no, encara no va durar l'any.

Oh, quina pena... Vaja...

I què? I ara que en penses de Can Trinxet, d'això que ho tiren a terra i tot això. Et sap greu o què?

"Pues" jo quan passo per allà m'ho miro i penso... "Bueno", és que hi ha un tros que ja no hi és, hi ha un tros que no hi és, i sempre quan passo per allà me'n recordo més del tros que ja no hi és, que és a on vaig estar més anys. I ara sí, vaig sentir que no sé què anaven a fer.

Ho tiren a terra. Em sembla que faràn pisos.

Pisos?

Sí, i deixaràn una part del Trinxet, no sé ben bé què deixaràn.

I quin tros és el que tu dius que falta?

El tros que donava en un carrer que no tenia sortida.

Què era on hi ha el ???? ara o no?... Sí, deu ser allà en Julià, que falta un tros per fer el pla del Julià.

Sí, mira, això arribava fins aquí, aquest carrer no tenia sortida, ara no sé, eh?, si té sortida, tenia un corredor que sorties al metro, anaves allà i anaves cap al metro, però jo sempre, quan passava mirava aquest tros perquè és el tros que jo vaig estar més anys. A Can Gras vaig estar un any, i vaig entrar a la tarda, no, al matí, i aquí vaig entrar a la tarda.

Quina diferència hi havia entre Can Gras i el Trinxet?

"Pues" què te diria? Aquí a Can Gras costava molt de que te possesin a teixir.

Ah, sí? Per què?

Perquè la gent no se n'anava, i no es jubilava ni res.

I era millor?

No, i allavorens deien: "Mira, si te'n vas aquí al costat, aquí hi ha moltes senyores grans que començaràn a plegar". I jo pensava: "Pues me'n vaig", perquè són coses de joves, i amés, hi havia feina a tots els "puestos".

Et podies canviar de feina tranquilament, no?

Et podies canviar. I vaig demanar per venir aquí i aquí sí, quan set mesos que era netejant telers, "pues" als set mesos ja

me van posar a teixir. Me'n van dir que si aprenia a portar-los... guanyava 27 pesetes i si aprenia a portar-los guanyaria 75.

Carai!

Em vaig treure el "rato" del sopar per aprendre a teixir, la mitja hora de sopar...

Debia tenir 15 anys o així, no?

15, 15, 15 anys tenia. Amb 15 anys ja guanyava 75 pesetes, però com que treballava a preu fet i veien que feia feina "pues" arribava a les 80, arribava a les 90.

Carai, la teva mare debia estar super contenta, no?, la teva mare.

No treballava ningú encara a casa, erem 6, el meu germà tenia dos anys "menos" que jo.

Clar, i el teeu pare anava fent, no?

I el meu pare anava fent. La meua mare no treballava llavors.

Home, amb tota aquella canallada.

Va començar a treballar "pues"...

Quan es van fer grans els seus germans, clar.

Ja eren grans.

I havies vist al senyor Trinxet mai o no? Als amos els veíeu o no?

No.

No els veíeu.

Mai.

Mai?

Mai, mai. Els vam veure no sé si pels anys 58, que me sembla que van dir que s'ho quedarien i allavorens van posar un arbre de Nadal, que no feien mai reis i van posar un arbre per Nadal, el van adornar ben adornadet i van fer fer fotos allà amb l'arbre, i aquella va ser la primera vegada que vaig conèixer jo al senyor Trinxet, Antonio em sembla que es deia. Antonio Trinxet o "algo" així.

Ah, sí? Fins allavors només veies als encarregats.

Encarregat, director...

I tu què pensaves? Perquè era un tio super ric que tenia un "yate"... Què pensaves?

Jo no pensava res.

No pensaves?

No, què va, no pensava jo...

És igual, no ho veeièu, no?

No, no, erem massa joves i no sé, erem una mica ignorants.

No, una mica innocents potser més, i la repressió, perquè era l'època del franquisme.

Sí, sí, sí.

D'això què recordes, de la repressió d'això? "Bueno", que és molt diferent d'ara, no?, tot plegat, els "novios"...

Sí, quan festejaves no podies...

A distància, no?

Me'n recordo que anava a col·legi a les nits, no vaig anar gaire temps, no?, perquè m'havia d'aixecar molt d'hora, i en aquell llavors feien la pel·lícula de "Gilda", i la mestra diu: "Demà...", però no parlava en català, eh? Parlava en castellà, no podia parlar en català. Diu: "Demà donen la pel·lícula de "Gilda". Diu: "Però la que falti del col·legi la castigaré! La que falti de col·legi la castigaré!" Nosaltres vem anar a veure "Gilda".

Ja, ja. I què et va semblar?

No vaig entendre res. No vaig entendre res.

Clar, una noia molt guapa i ja està.

No vam entendre res, tu. Vem anar a veure "Gilda", perquè deien: "Porque se desnuda, se quita la ropa".

Però no es veritat, es treu un guant però... Ja, ja.

I tant, no es treu res. No, els escots...

Els escots cridaven l'atenció, no?

Sí, sí. I a última hora no vam veure res. I nosaltres a l'endemà vem anar a col·legi "tan campantes". No me'n recordo si... No ens van castigar, no, no ens van castigar.

I què feièu? Sobretot, què feièu? Cantàveu o quines músiques us agradaven a aquella època?

Anàvem no sé si era una hora de col·legi, i et feien resar i el "Cara al sol" no t'ho treia ningú. I al cine, al cine també havia cantat el "Cara al sol". Havia començat la pel·lícula, te feien aixecar i a cantar el "Cara al sol" amb la mà enlaire.

I de la guerra no us explicaven res, no?

No, no.

Ningú deia res, no?

No, ningú deia res. "Bueno", ningú deia res, només que els que sabien més "pues" s'enteraven però a nosaltres no ens explicaven res.

Perquè tu sabies que havia gent a les presons, que de tant en tant anaven detenint gent i afusellaven...

Sí, sí, sí.

I llavors què, què feièu vosaltres a part de tenir molta por?

No, no en tenien de por.

No?

No, no, no, no, es que no en tens de por. Jo no sé, però quan ets jove... jo per això vigilo a la néta, tu, quan fa alguna cosa, perquè escolta no veuen el perill. Quan ets jove no veus el perill.

Clar, però ho sabíeu per exemple, que...

Sí, ho sabíem, però no teníem de por, perquè escolta'm, nosaltres anàvem a mirar com queien les bombes. Quan els avions tiraven les bombes nosaltres ens anàvem de casa però de lluny nosaltres miràvem.

I després de la guerra? Tot allò de que van anar detenint gent i els safusellaven, tot això ho sabíeu o no?

Sí, home, és clar, perquè ho sentíem a la gent.

Ho deien la gent?

Hi havia gent ja gran que... i amagats.

Gent amagada?

Amagada, hi havia gent amagada però a més a més quan deien això que no et sentissin, eh? Si només que anaves a un "puesto" oficial i parlaves el català, deies una paraula en català perquè a lo millor... no sé, per lo que fos, et deien: "¿Cómo se habla? ¿Cómo se habla?" Si parlaves en català. Ho tenies prohibit. Ho tenies prohibit.

Llavors per això la gent ho deia d'amagades, a dintre les cases o així.

Sí. Per la Setmana Santa mateix "pues" no podies... si tenies un "tocado" d'aquells que havies d'anar amb la "manivela" i te'l sentien a la Setmana Santa venien i te'l feien parar.

Ah, sí? Carai! Hi havia repressió.

No feien cines, no feien ball. Si anaves al cine et feien "La Passió", ii no te la feien cada dia, eh? Ai, cada dia, cada... A lo millor te la feien un diumenge o dissabte no feien cine, dijous no feien cine...

Clar. I et vas fer d'alguna associació, per exemple, els meus pares eren de la UEC. Tu et vas fer d'algun grup, o per anar d'excursió o "algo" així o no?

No, no, no. L'únic si vols que et digui la veritat, havia la Falange i si anàvem a la Falange era perquè et donaven roba, el vestit i te donaven menjar.

Ah, sí? I anaves d'aquestes de la Falange?

Perquè te donaven menjar, però no perquè sentís jo per fer per ells, no. Anava perquè mira, si vas escolta, te donen una faldilla, te donen una camisa, te donen unes sabates i et donen menjar.

I això on?

Anàvem al Repartidor.

Al Repartidor hi havia una Falange?

Allà a la Policia Nacional.

Ah, allà hi havia la Falange? No ho sabia.

Aquí a l'Harmonia també.

Sí, oi?

Fèiem uns 14 anys, uns 14.

I què et donaven de menjar, un entrepà o "algo"?

Sí, te donaven un entrepà o te donaven una barreteta petita sense res, sense res, o et donaven un got de llet.

I això te'l donaven cada tarda que hi anaves?

Quan hi anàvem, sempre que hi anàvem. Nosaltres anàvem perquè...

Home, clar. I què feien? O sigui, feien fer gimnàstica o...?

Gimnàstica, labors i ballets. Feien fer ballets i tot això, i jo "pues" anava també. Mira, t'ensenyen i a més a més et donen una mica de menjar.

I els teus pares què deien de quan hi anaves, et deien "algo" o no?

Què va, els meus pares no s'enteraven.

Ah, no?

Què va! No, no, no, no s'enteraven de que anava. Jo anava i m'apuntava a la Falange. No s'enterava la meva mare, la meva mare no tenia temps d'enterar-se.

Clar, perquè tenia tota la canallada aquella, clar.

Tanta canalla.

Com s'ho feia, pobre dona, per donar jalar a tots?

"Pues" mira, no, el meu pare treballant aquí a la Remunta no ens faltava menjar. No, va ser quan van tornar de Lleida vam tenir que anar-se'n d'allà nosaltres perquè allà va ser a on van entrar primer, i és clar, allà escolta, si no te n'anaves et mataven. Si no te n'anaves et mataven! Només va ser passar el pont de Lleida que van tirar una bomba i...

Ah, clar, això era quan entraven els nacionals.

Quan entraven els nacionals. Però és que allà escolta...

Llavors vosaltres veu venir cap aquí a Hospitalet una altra vegada.

Una altra vegada. Teníem la casa.

Clar, i a ell no el van readmetre aquí a la Remunta, no?

Allavorens ell va seguir treballant però la cosa es va passar molt malament aquí també. Llavors va ser quan es va posar a treballar al camp, però a nosaltres en el temps quasi de la guerra no ens va faltar menjar.

No, va ser després, no?

Va ser després.

I després com que anava pels camps li deurien donar alguna cosa, no? A La Marina, no?

Sí, sí, sí.

Sí, perquè si coneixia als pagesos ho tenia bé.

Quan plegaven sempre els hi donaven coses.

"Bueno, pues" molt bé. Fina, vols afegir alguna cosa que pensis que és important de la fàbrica o de...?

És que jo ara de la fàbrica la veritat, no me'n recordo... No me'n recordo gaire coses... No... Una "tonteria" que vaig fer de la fàbrica era que quan donaven les pel·lícules de Jorge Negrete "pues" volíem anar a veure-les. Clar, es va fer tan famós!

I plegàvem a les 9 i li deiem a l'encarregat: "Avui plegarem a les 9", perquè volíem agafar l'últim autobús per arribar al cine. És les úniques "tonteries" que fèiem.

Vam estar cada vegada que feien una pel·lícula de Jorge Negrete plegàvem, acabàvem una hora abans.

Que encara eres soltera, clar, perquè tu et vas casar... Tu has tingut molta llibertat perquè et vas casar més gran i això et va permetre ser molt independent, encara ho ets ara, ets molt independent.

Jo sí, jo... Jo al casar-me als 26 anys...

Clar, vas ser molt independent.

Fixa't tu, si vaig començar a treballar als 14 al Trinxet "hasta" els 26 anys... si vaig tenir temps de fer... No vaig faltar mai al treball, al treball no faltava mai.

Quan em vaig casar era la Merçé, la festa de la Merçé i a Barcelona era festa i a Hospitalet no era festa, després ja la van posar. I quan el meu marit feia festa allavorens feia festa jo també, i l'encarregat sempre em deia: "Sempre que és festa a la Merçé tu també fas festa!" I sempre fotia bronca.

Què durs que eren els encarregats, no?

Sí, molt.

Eren molt malcarats, no?

Molt, molt, molt. Jo he sigut molt responsable de la feina, i ja no vaig fer festa. "Bueno", després a més a més, ja la van posar a Santa Eulàlia també, que fa molts anys que la van posar a Santa Eulàlia.

I explica quan menjàveu juntes. Perquè sopàveu juntes, no?, les noies?

Ah, sí, sopàvem juntes i explicàvem coses de nosaltres, oi? De si anaves a ballar, si no tenies "novio" o tenies "novio". Jo no me'n recordo aquí si m'havia casat, aquestes d'aquí no me'n recordo jo si m'havia casat.

I què portàveu per sopar?

Mira, portàvem un entrepè amb lo que podíem, eh?

Clar, es que no hi havia gaire cosa.

No havia, però aquí havia... Nosaltres a lo millor portàvem no sé, una truita, teníem molta costum de portar truita, i la que vivia aquí al carrer portava sardines o portava barat, i llavorens ella es posava separada perquè no li veièssim lo que portava per menjar.

Ah, sí, per què?

Perquè així es va fer la casa que es va fer.

Ah, que vols dir que era de "menos" menjar sardina o menjar barat.

Sí, i ella sempre portava aquest sopar i nosaltres "verdad" que tenim una Coca Cola aquí?

Sí, sí.

Ella no se la prenia mai.

Clar, i vosaltres la compràveu allà la Coca Cola oo la portàveu de casa?

Sí, sí, allà la compràvem, no sé si ens costava 25 pesetes, o "algo" així ens costava la Coca Cola.

I us escalfàveu a vegades? Perquè hi ha lloc que podien escalfar coses.

Sí, a la caldera hi havia com un ferro i allavorens allà podíem posar la "fiambarrera" i se podien escalfar lo que portàvem, però normalment ens vem acostumar a portar entrepà.

Clar, que era lo més fàcil, no? Fruita i tot això no portàveu mai?

Sí, sí, sí, portàvem una mica de fruita, una taronja o una poma, normalment portàvem una taronja.

I ho compartíeu el menjar o no, o cada una es portava el seu i ja està?

Cada una es portava lo seu, sí, cada una es portava lo seu, perquè era temps de gana, eh?

"¡Hombre!" I quan era el "cumpleanys" d'algú què feièu?

No, no, no teníem costum de...

De celebrar.

No, donàvem "caramelos". Això sí que ho fèiem de portar "caramelos", i felicitar-se i res més. No estàvem per res més, tu! No estàvem per res més!

A lo millor menjaves alguna cosa i deies: "Mira, vols una miqueta?" Però no, normalment cadascú es menjava lo seu.

I éreu moltes les que sopàveu juntes?

"Pues" depén, hi havien "grupos" que a lo millor se juntaven 7 o 8, a lo millor se juntaven 4, havien algunes que estaven soles, agadfaven a lo millor "algo" per llegir i anaven llegint i anaven menjant el "bocadillo".

I tu has tingut afició per la lectura o no?

Jo? No m'han fotut poca bronca a mi!

Sí, per què?

Perquè aquí entremig dels telers hi ha uns "cabecers" que tiraven el fil, quan es trencava un fil "pues" perquè no anessin per terra, tot el posàvem al "cabecer". "Pues" portava unes noveletes petites així i me les posava entremig del fil i és clar, tenia bona vista, i quan el teler estava engegat, que portava 4... després més endavant el van posar això d'aquí i quan es trencava un fil el teler es parava. Allavorens van canviar les llençadores amb una "hevilla" més grossa i allavorens ens van donar 6 telers, perquè anaven treient gent i "pues" és clar, et donaven 2 telers més. Anaven posant cosetes i ens van posar dos telers més.

Jo tenia bona vista i tenia la noveleta, com que eren petites així, i portàvem una bona butxaca "pues" estava vigilant i llegint, vigilant i llegint.

Ah, sí? Anaves llegint i treballant?

Anava llegint... però l'encarregat no era "tonto" per això.

Et va veure?

I tant! 3 o 4 vegades, i vaig deixar de llegir. Ja vaig deixar de llegir perquè vaig pensar...

CINTA 2 - CARA A:

... Vaig veure "pues"... Me vaig enterar jo que la reina... una que era "tortillera", va haver una reina que era... Quina era, quina era?

Però espanyola o...?

Espanyola me sembla que era. No me surt el nom, eh?... Sí, que ella es va posar a festejar amb el seu cosí, però per fer de "tapadera"... la reina... no me recordo. No eren noveles d'amor ni... no, no.

Eren d'història...

Sí, lo que passa que eren petitetes i li deien "novela Pulgarcito".

Ah, d'aquelles petitones.

Aquelles petitones.

Aquelles anaven bé per amagar.

Però eren grosetes així amb una lletra petita, eh? I aquella tee la posaves així amagada i podies llegir i no et veien, però l'encarregat no era "tonto".

I totes ho feien o no, o només tu?

No, unes quantes. No, unes quantes, unes quantes. I l'encarregat ja sabia quines eren, ja ens vigilava, ja ens vigilava, ja.

I llavors ja vas parar, però vas continuant llegint per això.

Sí, a casa, sí.

Tu ets molt lectora, no?

Sí, sí, a casa sempre estava amb unes... No tenia diners per... Això ja era abans d'agafar aquesta noveleta, passaven per les cases uns homes que et deixaven 4 "fulletos" per uns cèntims, i cada setmana te deixava 4 "fulletos".

Ah, i anava fent la ronda?

I te feia una novela amb 4 fulles del "fulleto" aquell, i "bueno" només que m'ha portàvem a llegir-lo.

Clar, perquè no devies tenir massa temps tampoc d'escoltar la ràdio, al fer torns, no?

Escoltar la ràdio! No teníem! Si no teníem ni llum!

Ah, no?

No!

Ah, i com llegies? Amb la llum de carburo o com? Això cremava la vista a base de bé, clar.

Jo vaig tenir que necessitar "gafas" als 50 anys, encara n'hi ha més...

Jo porto des dels 17, però "bueno".

De vista cansada?

No, de miopia. Ara començo a tenir vista cansada, ara, ara començo, però clar, jo he llegit molt, clar.

Jo vaig començar amb vista cansada als 50.

Clar, i a més tu has treballat molt amb la vista, perquè els telers era anar mirant, anar mirant...

I els "turnos" del matí o a la nit, que a l'hivern a les 5 a les fosques i amb la llum encesa, tot el dia, tot el dia.

Clar, això cremava molt. Què teníeu, fluorescent?

Fluorescents, tot el sant dia fluorescents.

I tu sorties del teu lloc de treball per la resta de la fàbrica o no, quan entràveu ja cadascú lo seu....

Cadascú a lo seu, eh? Allà no podies moure't perquè venia l'encarregat. Sí que et podies moure, perquè miraves de tenir les llençadores amb "l'hevilla" que estigués ben plena i segon quin fil portava podies anar-te a l'altra punta d'abaix a dir-li a una: "Escolta, mira, passa això o passa lo altre", no?, o a xerrar qualsevol "tonteria", i tornar deseguida al teler, que si l'encarregat veeia els 4 telers parats... Anàvem als lavabos, i allà també agafaves la xerrera i escolta, quan arribaves allà i et trobaves els 4 telers parats hi havies de córrer a engegar-los...

I recordes la vaga dels tramvies per exemple, del 51?

Sí, sí.

Què recordes?

Sí, i tant que me'n recordo!

Tu ja estaves a Barcelona, no, vivint?

No, jo vivia aquí, estava aquí, estava aquí.

I què recordes de la vaga dels tramvies?

"Pues" mira, que la gent hàviem d'anar caminant al treball perquè si no et fotien un pal. Ah, i del metre també me'n recordo.

Ah, sí? Què passava al metre?

Tampoc no anava.

Ah, no anava a la vaga dels tramvies? Ah, això no ho sabia, no anava el metre. Llavors què anava la gent caminant a tot arreu, no?

Caminant, caminant, sí, sí.

I tu què pensaves que estava bé o què, que la gent protestés? Com ho veies?

Home, protestaven per coses que vaja... jo no les trobava bé, però vaja, tampoc pensava gaire perquè al ser jove.

No penses res, no?

No, no pensava en aquelles coses. Era una mica... molt innocent era, no una mica no, bastant, bastant innocent.

I després? O sigui, penses per exemple, a la fàbrica no van haver-hi mai reivindicacions salarials o coses d'aquestes?

No, no, en el temps del Trinxet no. En el temps del Franco no, no vaig tenir temps perquè jo vaig sortir a l'any 62 i en Franco va morir a l'any 75. Va ser al morir ell quan van començar a haver... Quan va començar a estar malalt és quan la gent començava a anar... a haver vagues o coses, que passaven coses a la feina.

Abans no? O sigui, tots aquests anys no hi havia res.

No, no, no passava mai res, no.

I del sindicat vertical te'n recordes? Us havíeu de fer del sindicat aquest de la Falange i tot això, però no us obligaven ni res, no?

No, no.

I el Congrés Eucarístic ho recordes?

Sí, sí. Me'n recordo... Mira, ens van obligar a anar-hi.

Veu anar, sí?

Sí, sí.

Us van obligar a anar-hi.

Ens van obligar a anar-hi. Ens van obligar a anar-hi i a més a més ens feien portar un certificat tal com hàviem anat.

Ah, sí? I qui us es marcava aquest certificat?

"Pues" ens feien anar a una oficina que havia i allà hàviem de portar un certificat tal com nosaltres hàviem estat al congrés.

I si no ho portaves què passava? Et descomptaven "algo" a què?

"Pues" no sé, però me sembla que et fotien una bronca o et renyaven o no cobraves, no cobraves. No cobraves el dia.

Quina alegria!

No cobraves el dia!

I a on veu anar, a una misa o alguna cosa a l'aire lliure o...?

A l'aire lliure. On va ser?... A la Plaça Espanya? A la Plaça Catalunya? Eh què no me'n recordo?

És que fa anys, eh? Al 52.

Sí, escolta, no me'n recordo si va ser... jo sé que va ser a l'aire "libre".

I què recordes, molta gent, no?

Ui! Mare de Déu! Molta, molta, molta gent, molta gent! Però no estàvem per lo que deien, nosaltres per jugar, per jugar.

Clar, perquè era un dia que no anaves a treballar.

Clar, allò era una cosa rara, no? Per això era, el que no portava el certificat no cobrava. Mira tu, com per deixar-te, no? Ja,ja.

No, no, i además això, com coaccionaven a la gent a fer lo que ells volien, no?

Molt, lo que passa és que jo no me'n recordo de gaire cosa perquè... "Bueno", me'n recordo, me'n recordo de coses però era una persona que era molt innocent, molt. "Bueno", en aquest temps ja havia que no eren innocents, però havia quasi més innocents que no.

Clar, i què l'anava a dir, no la van enviar a brodar i totes aquestes coses que els hi feien fer a les noies o no, quan tenies una estona lliure de la fàbrica?

Jo a treballar.

A treballar, només a treballar, pobre.

Jo de planxadora al carrer Roselles.

Vas anar de planxadora a més de treballar?

Sí.

Què planxaves, a alguna tintoreria o "algo"?

Gabardines.

Ah, sí? Carai, tu.

Planxava gabardines.

Què anaves, a hores?

Anava de les 8 del matí fins a les 12, perquè a la 1 ja Paquita cap al Trinxet, a la fàbrica. I dilluns, dimarts i dimecres planxàvem les costures, els cinturons, picàvem lo que s'havia de picar i s'havia de girar i s'havia de... "Bueno", picar és que posen...

El "forro"?

Un reforç, i allavorens allà va tot cosit. "Pues" allavorens s'havia de girar el cinturó, planxar-lo, planxar la costura quan es cosen, planxar el "forro" i després ja quan el sastre la montava la gabardina "pues" jo les planxava, i el dissabte les havia d'anar a entregar al carrer Balmes.

O sigui, jornada completa, ostres tu!

I a la tarda a treballar.

O sigui, només tenies lliure el diumenge, justament per arreglar-te tu una mica i dedicar-te una mica a tu i anar a ballar, i ja està.

Es que treballàvem dissabtes i tot. No me'n recordo de l'any que era però vaig estar molt de temps treballant molt. Després ja anaven descomptant hores i els dissabtes plegàvem una miqueta més aviat, plegàvem a les 7, a dos quarts de 8... Després ens van treure també no sé si tres quarts o no sé quan ens van treure i allavorens ja plagàvem també a les 6 o a dos quarts de 7, ja anaven retallant, "hasta" que ja va arribar un moment que van treure més hores i vam començar a no treballar dissabte... Però era molt esclau.

Home, t'has fet un fart de treballar!

Jo sí, jo sí, jo molt.

Ets molt independent però t'ha costat molt.

Jo he treballat molt, molt, molt. Anava allà a planxar i després anava a la fàbrica.

Déu n'hi do. I de salut sempre has estat molt bé per això, deu ser de treballar tant, eh? De caminar també.

Jo quan diuen: "Es que jo he treballat molt, he treballat molt!" Jo callo i no dic res: "Això és la salut".

El treballar, no?

No, no, que si et trobes malament és la salut, es que no tens salut, perquè si jo dic que jo vaig començar a treballar amb 10 anys i he treballat fins els 60...

I que segueixes treballant, perquè tu ets una tia treballadora.

"¡Cómo lo sabes!" Encara estic treballant, encara.

Per això, perquè t'agrada o ets d'aquesta manera.

No, "bueno", perquè no em puc estar quieta, em sembla que és per això.

Sí, sí.

Jo quedar-me quieta, sentada, mirant la tele, jo no sé fer això.

No, perquè és això, desde molt petita has sigut molt activa, obligada, i ara segueixes.

Jo, de salut, lo meu ha sigut l'esquena. M'ha fet mal l'esquena i vaig tenir que treballar aquí a Ca l'Anglada 14 o 15 anys amb una faixa ortopédica.

"Bueno" perquè havies d'estar dreta als telers, no?

No, no, això és que tinc un pinçament i allavorens "pues" segons els gestos fa mal, a mal. Ara també, segons com estic em fa mal. Al llit és el "puesto" pitjor per mi, però estar malalta per treballar no. Això és una gran mentida, ara, jo no dic d'aquests que treballen a les mines, eh? Alto, eh? Això ja és molt diferent, eh? Aquests que treballen a les mines i aquests que toquen àcids i això ja és molt diferent. No em vaig mirar mai els pulmons, eh?, però segurament que els tindria plens de borra.

De borra, com totes les dones.

Ara no sé si m'hauràn netejat després de tants anys.

I lo "raro" és que no ensordegis, perquè molta gent que ha treballat amb tant de soroll ensordeixen molt, eh?

Jo no fa gaire em vaig fer... tenia com un soroll a les orelles i em van mirar amb un "aparato" i em va dir aquell home: "No oye como una nena de 15 años, pero vaya". Després de tan soroll, no podies parlar.

No podies parlar, no?

No, per parlar havies de parlar a l'orella, que si havies de dir alguna cosa allà a la fàbrica, alguna havia de dir alguna cosa "pues" havia d'anar al s seus telers, que no em veiés l'encarregat i dir-li: "Mira, esto, esto y esto", i anar-me'n de seguida cap als telers una altra vegada, perquè no em veiés.

"Bueno, pues" Fina, moltes gràcies, eh? Ha quedat molt maco, eh?

"Bueno", mira, jo ja parlaré amb la meva germana...

